

му, як він оволодів знаннями, перевіряє правильність виконання вправ шляхом зворотних дій, оцінює практичну значущість результатів виконаних завдань, вправ та ін.

Висновки. Для забезпечення ефективної самостійної роботи з вивчення російської мови іноземними студентами важливо не тільки обрати ефективні форми та методи навчання й навчально-методичні матеріали, а й створити взаємини між викладачами й студентами, які сприятимуть якісному вивченню російської мови, подальшому навчанню у вищих навчальних закладах, реалізації творчого потенціалу кожного студента.

Література

1. Алексюк А.М. Загальні методи навчання в школі / А.М. Алексюк. – [2-е вид. перероб і доповн.]. – К. : Рад. шк. – 200 с.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения: Общедидактический аспект / Ю.К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1977. – 254 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
4. Еремкина Г.Г. Формирование навыков самостоятельной работы у студентов медвузов / Г.Г. Еремкина // Тенденции развития и преподавания русского и украинского языков как иностранных в современных условиях : сб. матер. Всеукр. науч.-прак. конф., 12–13 мая 2005 г. – Запорожье, 2005. – С. 46–48.
5. Коваленко З.И. Внеаудиторная работа как средство интенсификации и оптимизации процесса обучения / З.И. Коваленко, О.И. Матвеева, С.П. Остапенко // Язык и специальность: актуальные проблемы обучения иностранцев в высшем учебном заведении : сб. материалов первой Междун. конф., 14–16 окт. 2010. – Харьков, 2010. – С. 110–113.
6. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособие / В.А. Козаков. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
7. Коряковцева Н.Ф. Содержание и формы внеаудиторной работы по овладению неродным языком / Н.Ф. Коряковцева // Русский язык и литература в общении народов мира: проблемы функционирования и преподавания. – М. : Русский язык, 1990. – С. 228–240.
8. Пидкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов / П.И. Пидкасистый. – [2-е изд., доп. и перер.]. – М. : Педагогическое общество России, 2005. – 144 с.
9. Пидкасистый П.И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П.И. Пидкасистый, Л.М. Фридман, М.Г. Гарунов. – М. : Педагогическое общество России, 1999. – С. 268–270.
10. Самостійна робота студентів з загальної педагогіки : посібник для студентів / В.І. Євдокимов, Т.П. Агапова, І.В. Гавриш, Л.П. Харченко. – Х. : Основа, 1997. – 33 с.

ШАПОВАЛ О.А.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ КУРСАНТІВ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пізнавальний інтерес завжди виявляється в пізнавальній діяльності курсанта, на основі якої відбувається засвоєння ним різноманітного досвіду.

Процес формування пізнавального інтересу залежить від багатьох чинників: соціального середовища, особистості офіцера та рівня його під-

готовки, соціального досвіду особистості, її психофізіологічних властивостей, внутрішньої мотивації, які впливають на потребу до військової діяльності, нахили, ідеали, ціннісні орієнтації, пов'язані зі ставленням майбутнього офіцера до професійної діяльності.

Таким чином, пізнавальний інтерес курсанта спрямовується цілями, завданнями, які треба вирішити; потребами, які мають бути задоволені; мотивами, що спонукають до пізнання і пізнавальної діяльності; значущістю, що для людини має те, що нею має бути пізнане.

Мета статті – розглянути розвиток професійного інтересу курсантів у процесі їхньої пізнавальної діяльності.

Реалізація пізнавального інтересу відбувається в пізнавальній діяльності. Діяльність завжди предметна, свідома й цілеспрямована. У реальному житті діяльність може виступати в певній формі. У нашому дослідженні основною діяльністю курсанта виступає навчальна діяльність або, іншими словами, професійно-пізнавальна.

Проблему діяльності розглядали Л. Виготський, О. Леонт'єв, К. Платонов, Л. Рубінштейн та ін. О. Леонт'єв визначав діяльність як систему, що має свої внутрішні переходи й трансформації, свій розвиток [1, с. 83]. Тому необхідно розглянути основні елементи навчально-пізнавальної діяльності курсанта, які допомагають у визначенні пізнавального інтересу.

Навчально-пізнавальна діяльність курсанта спонукається різними внутрішніми та зовнішніми мотивами: самоствердженням, престижністю, відповідальністю, необхідністю досягнення успіху тощо.

Розвиток пізнавального інтересу у курсантів педагогічних ВНЗ пов'язаний з необхідністю прищеплювати майбутнім учителям прагнення постійно поповнювати власні знання за допомогою самоосвіти, виховувати їхню внутрішню мотивацію. Важливість пізнавального інтересу полягає в тому, що він відіграє роль цінного мотиву навчальної діяльності, а за певних умов стає стійкою рисою особистості та є основою для розвитку професійного інтересу.

Отже, будь-який пізнавальний інтерес характеризується задоволенням потреб пізнання певної професії.

Професійний інтерес одночасно входить до складу пізнавального інтересу, оскільки опанування цієї професійної діяльності передбачає засвоєння певного пізнавального досвіду. На основі фундаментального пізнання розвивається система знань, уявлень про військову професію (розуміється її сутність), професійних інтелектуальних умінь, необхідних для вирішення практичних проблем під час діяльності офіцера.

Отже, оволодіваючи знаннями, курсант повинен відчувати задоволення від пізнаної інформації, вирішення проблемного питання, у нього розвивається дієвий пізнавальний інтерес, а це приводить до того, що яскравість вражень і новизна фактів впливають на професійний інтерес.

Ставлення до професії виявляється в інтересі до неї. Через позитивну оцінку соціумом (грошові винагороди, пошана, влада, престиж тощо) офі-

церів посилюється професійний інтерес до їх діяльності у курсантів. Тому формування професійних інтересів досягається шляхом роз'яснення цілей і значущості їх діяльності.

Професійні інтереси розвиваються в контексті провідних діяльностей, властивих тому чи іншому етапу психічного і професійного розвитку, та проходять ряд стадій: від зародження окремих інтересів (тобто їх оформлення в предметному плані) до їх “кристалізації” та формування їх системи.

З психологічної точки зору, професійні інтереси характеризуються таким показником стану особистості, як “зацікавленість”. Зацікавленість власною працею є важливою умовою для розвитку професійних здібностей. Якщо курсант обрав професію, полюбив її, то, безумовно, буде прагнути до здобуття й розвитку своїх знань, удосконалення вмінь та навичок у цій сфері, а в подальшому буде намагатися реалізувати їх у своїй праці та досягати професійної майстерності, що, у свою чергу, забезпечить молодому спеціалісту конкурентоспроможність на ринку інтелектуальної праці. Від ступеня зацікавленості професією, прагнення її виконувати залежить якість трудової діяльності. Професійний інтерес, поглиблюючись та зміцнюючи власні позиції, стає життєвою потребою, активізує не тільки пізнавальні, але й творчі зусилля в певній сфері.

З цієї позиції професійний інтерес розуміється як складний багаторівневий ієрархічний комплекс психічних властивостей, процесів і станів, що охоплює вибірково, пізнавальну, емоційну та волюву активність, яка, у свою чергу, спрямована на обрану професійну діяльність.

Отже, у професійних інтересах відображається ставлення курсанта до професійної діяльності та певні очікування від результату засвоєння професійного досвіду, який позначається на професійній підготовці майбутнього офіцера.

Найбільш узагальненою формою ставлення курсанта до професії можна вважати професійну спрямованість, що визначається як професійний інтерес.

Професійний інтерес сприяє позитивному ставленню курсантів до обраної спеціальності, поступовому включенню їх у самостійну навчальну діяльність. Зацікавленість у своїй праці є важливою умовою для розвитку професійних здібностей, а отже, і підвищення рівня професійної підготовки.

С. Рубінштейн визначає спрямованість як сукупність цілей, на які вона спрямована, та мотивів, з яких вона складається.

Поняття “спрямованість” є головною, найбільш загальною категорією особистості, яка об'єднує її ставлення до різних аспектів дійсності та визначає її соціальну і моральну цінність.

У дослідженнях учених професійна спрямованість розуміється як:

- інтерес до професії та прихильність займатися нею (Н. Кузьміна);
- досить усвідомлена та емоційно визначена орієнтація на певний вид професійної діяльності (В. Сластьонін);

- усвідомлена психічна готовність до педагогічної діяльності (А. Щербаков);
- сталий інтерес до професії вчителя на підґрунті педагогічних нахилів та здібностей (А. Черних);
- системна потребнісно-мотиваційна освіта, що виступає у вигляді провідного компонента спрямованості особистості (Є. Шиянов);
- інтегративна якість особистості, що визначає сукупність потреб, інтересів, намірів, прагнень та досвіду, яка відображає прихильність займатися діяльністю педагога професійно (В. Попова).

Крім того, поняття “спрямованість” містить у собі емоційне ставлення до цієї діяльності, задоволеність нею. Як зазначає Н. Кузьміна, сама професійна спрямованість являє собою складне багатомірне утворення, що описується безліччю властивостей і параметрів. Серед цих параметрів вона виділяє такі властивості професійної спрямованості, як об’єктивність, специфічність, узагальненість, валентність, задоволеність, стійкість, цінність тощо [2].

В усіх підходах спрямованості надається провідна роль у процесі оволодіння діяльністю. На певному етапі розвитку особистості спрямованість набуває властивості професійної, яка формується в процесі професійного самовизначення. Педагогічна спрямованість є різновидом професійної спрямованості та відрізняється об’єктивно-предметним змістом.

Л. Гордон класифікує інтереси за спрямованістю та наводить таку систему: інтереси, які спрямовані на процес діяльності; інтереси, спрямовані на результат діяльності, та інтереси, спрямовані на процес і результат діяльності одночасно [3].

Максимальна ефективність становлення студента як фахівця досягається за наявності в нього як професійної, так і пізнавальної спрямованості інтересів, виражених в активному набутті досвіду, що має значення для професійної діяльності; а також постійної, стійкої, усвідомленої зацікавленості певною сферою.

Перевага професійної спрямованості інтересів виражається в прагненні оволодіти професією, випробувати теоретичні знання на практиці; інтерес до професії стійкий, але значення теоретичних знань для роботи недооцінюється. Діапазон інтересів звужений до професійного компонента, пізнавальна діяльність не привертає уваги.

Домінування пізнавального компонента в інтересах виявляється в прагненні опанувати способи пізнання, у широкому інтелектуальному кругозорі, теоретичній спрямованості знань (інтерес до науково-дослідної роботи); якщо інтерес до пізнавальної діяльності відрізняється глибиною та стійкістю, то усвідомлення їхньої практичної значущості не виникає. Діапазон інтересів звужений до пізнавального компонента.

При відсутності як професійної, так і пізнавальної спрямованості об’єкта, що цікавить, перебуває за межами професійної й пізнавальної діяльності, іноді виникає короткочасний інтерес до цікавих аспектів навчального процесу те, що не концентрується в конкретній сфері.

Долаючи труднощі, здійснюючи певні дії, характерні для обраного виду діяльності, людина пізнає саму діяльність, при цьому виявляється вольовий компонент структури особистості. При цьому інтерес до пізнання трансформується в інтерес як до процесу діяльності, так і до її результату. Професійний інтерес більшою мірою визначається інтересом до результату праці обраної діяльності. Наявність вольового компонента виявляється в активній участі курсанта в суб'єкт-суб'єктному освітньому процесі, у раціональному цілеспрямованому пошуку способів вирішення навчально-професійних завдань, що сприяють оволодінню професією.

Поєднання емоційного та вольового компонентів виступає найбільш продуктивним у діяльності людини. Водночас вольовий компонент слугує регулятором в емоційних переживаннях. З іншого боку, стійкий професійний інтерес, активізуючи всі психічні властивості особистості, сприяє вихованню вольових якостей особистості, допомагає подолати труднощі, визначити ціннісно-цільові орієнтири на певному етапі життєдіяльності курсанта – майбутнього офіцера.

Професійний інтерес є специфічним. У зв'язку з цим багато дослідників, відображаючи його особливості, виділяють у структурі професійного інтересу ще декілька компонентів.

В. Алексєєв, Л. Антипова, підкреслюючи специфічність професійного інтересу, виділяють змістовно-процесуальний компонент, відображаючий дієвий характер професійного інтересу. Цей компонент полягає в бажанні курсантів здобути знання та вміння, які відповідають кваліфікаційним вимогам для певної професійної діяльності та для вдосконалення професійної майстерності, а також для психологічної готовності виконувати всі навчальні та військові завдання.

У дослідженнях А. Мордовської додатково виділяється потребоводіяльнісний компонент як системоутворювальний у структурі професійного інтересу, при цьому підкреслюється прагнення курсантів не тільки суттєво ознайомитися з майбутньою професією, але й бажання “приміряти”. Потреба в діяльності, бажання пізнати все самостійно є характерною рисою студентського віку. Позитивний вплив діяльності на становлення стійких інтересів підкреслював Б. Теплов: “Залучаючи тих, хто навчається, в різні види діяльності, ми не тільки сприяємо диференціації інтересів, але й поступово впливаємо на формування професійного інтересу” [4]. Специфічність професійного інтересу полягає в тому, що до його структури входять потреби та спрямованість, що утворює потребнісно-діяльнісний компонент.

Висновки. Отже, професійна спрямованість, характеризуючи професійний інтерес, визначається на основі мотиваційно-цільового підґрунтя діяльності, де мотив виступає збудником останньої, а мета – кінцевим результатом, тобто тим, чого людина хоче досягти. Проблема інтересів у педагогіці є ключовою, оскільки саме вони активізують всі психічні процеси людини, спонукають її до постійного перетворення дійсності.

Література

1. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 279 с.
2. Кузьмина Н.В. Формирование педагогических способностей / Н.В. Кузьмина. – Л., 1961. – 98 с.
3. Гордон Л.А. Психология и педагогика интереса / Л.А. Гордон. – К. : Радянська школа, 1940. – 254 с.
4. Теплов Б.М. Избранные труды : в 2 т. / Б.М. Теплов. – М. : Педагогика, 1985. – 329 с.